

Torsdag med THORS

7.8.-80

SKILLNADEN mellan provinsialism och dialekt utreds i dagens språkspalt, som också tar upp några i affärslivet förekommande uttryck.

Prof. Thors är också under den återstående delen av sommaren tillgänglig för språkliga konsultationer — skriv brev, Dagboken vidarebefordrar!

”Vad är det för en skillnad mellan dialekt och provinsialism?”, frågas det i en insändare.

Båda termerna förekommer bl. a. i en så känd och mycket använd bok som Svenska Akademiens ordlista.

Skillnaden mellan provinsialism och dialekt ligger i ordens, böjningsformernas eller uttalsegenheternas spridning, särskilt deras förekomst i olika socialgrupper. En dialektal egenhet hör särskilt hemma på ett rätt begränsat område, särskilt på landsbygden (den kan dock också förekomma i lägre stadsspråk), och den är huvudsakligen utbredd i lantbrukarmiljöer. Provinsialismer har större utbredning och är inte begränsade till något visst socialskikt. De tillhör emellertid inte svenskan i allmänhet.

Om svenskan i mellersta Sverige, särskilt i Stockholmstrakten och i Uppsala kan anses företräda det typiska riksspråket, så framstår finlandssvenskan och sydsvenskan som ett par utpräglade provinsspråk. I senaste, tionde upplagan av ordlistan upptas ett visst antal finlandssvenska ord; de anges i ordlistan med termen ”finl.”. Ett exempel på en sydsvensk provinsialism i Ordlistan (angiven som ”prov.”, med kort uppgift om spridningen) är verbet **fyka**, som betyder ”yra” (snön **fyker**).

Man kan som provinsialismer också beteckna vissa ord och ordformer hos oss, som är vanliga i en landsända, men klart skiljer sig

från den allmänna svenskan. En sådan, som jag ofta lägger märke till i österbottniska texter, är **lämna** i betydelsen ”bli kvar, bli stående på ett äldre stadium”: ”Pelle lämnade efter i starten”.

En frågande med anknytning till bankväsendet känner undran inför termen **depositionsskyldighet**.

För normal språkkänsla är **deposition** ”summa som deponeras eller har deponerats”. **Depositionsskyldighet** innebär ”skyldighet att deponera”. **deposition** är med en grammatisk term ett verbalsubstantiv.

Enligt min mening vore **deponeringskyldighet**, som klart anknyter till verbet **deponera**, en klarare och lämpligare term.

En frågande undrar: ”Är det riktigt att tala om **sprittförsäljning**, då man därmed avser försäljning inte bara av spritdrycker, utan även av vin och öl?”

Det blir enligt min mening en oklar innebörd. Klart är däremot ordet **alkoholförsäljning**. Man kan jämföra termen **alkoholdrycker**.

Carl-Eric Thors

Torsdag med THORS

14/8-80

ORDET DIGER diskuteras i dagens språktext av prof. Thors, som f.ö. gärna tar emot DIGRA buntar med frågor från läsekretsen. Adressera dem till Hbl:s red., som vidarebefordrar.

”Vad betyder **deger** i ett namn som Degerby?”

Förleden är adjektivet **diger** ”stor”, ett ord som det nyligen var tal om i spalten. **Diger** används nu för tiden särskilt ofta om böcker och aktstycken: en diger lunta, ett digert betänkande. Förr hade ordet vidsträcktare användning. Ett minne om det är ordet **digerdöden** ”stordöden”, den pest som höljade i Norden vid mitten av 1300-talet.

Den gamla betydelsen ”stor” ligger också till grund för rätt många namn, både i Sverige och hos oss. **Degerby** ”storbyn” i västra Nyland och i det åländska Föglö hör till dem, och helt nära mitt sommarhem i Oravais ligger **Digersandviken** ”storsandviken”.

En annan frågeställare läste i våras en text om cancerforskning och hittade i den ett par ord som han finner märkvärdiga. Det talas om ”en **kämpig** start i livet”, och ”**kroppens immunförsvar**” diskuteras.

Båda uttrycken är fullt acceptabla i nutida svenska. **Kämpig** — ett vardagligt ord — betyder ”besvär-

lig, motig, svår”, och det är tydligen just den innebörden textförfattaren avsett. Däremot får man inte fatta **kämpig** som ”kampglad” eller något dylikt.

Immunförsvar är en vedertagen term; det upptas i Akademiens ordlista.

Vi har som känt två sätt att bilda komparativ och superlativ i svenskan: med ändelser (-are och -ast, hos några vanliga ord -re och -st) eller genom att använda orden **mer(a)** och **mest** tillsammans med adjektivet. Vi kan som exempel ta, å ena sidan **billigare**, **billigast**, å andra sidan **mer entusiastisk**, **mest entusiastisk**. Valet mellan de två komparationsätten vållar rätt sällan svårigheter: vid ord på -ande, -ende brukas alltid omskrivning, och den är vanlig vid långa adjektiv: **mest entusiastisk**.

Frågeställaren har funnit ett uttryck **det positivaste** och ställer sig tveksam till det. Det gör jag också; jag skulle utan tvekan skriva **det mest positiva**. Ordet **positiv** är så långt, att böjda komparativformer (**positivare**, **positivast**) känns klumpiga. Därför väljer jag, och säkert många andra, de omskrivna formerna: **mera positiv**, **mest positiv**.

Carl-Eric Thors